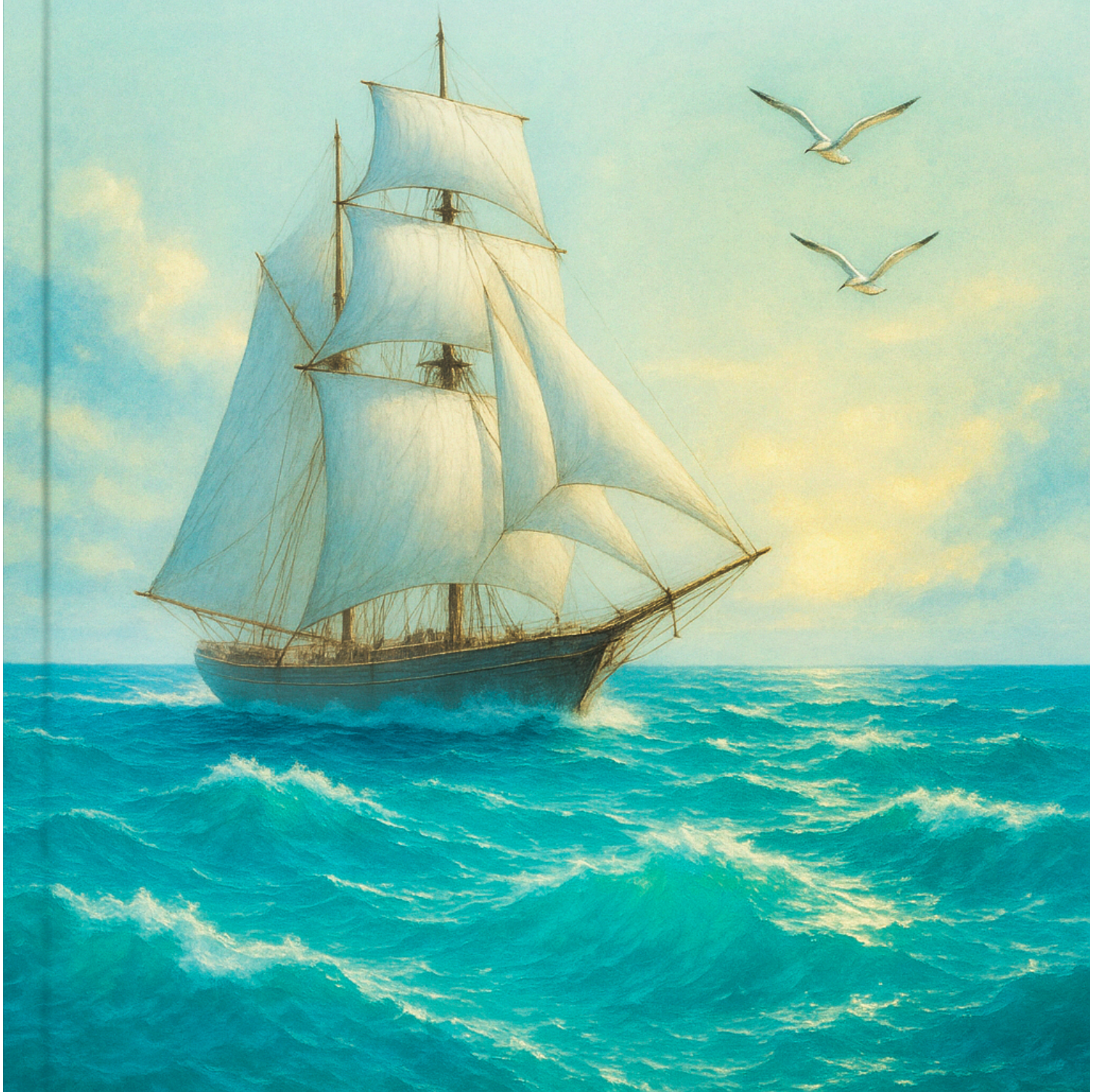
Вітрила гуманізму

До 80-річчя від дня народження
Григорія Петровича Васяновича

УДК 37.013:177.72(082)

Вітрила гуманізму: до 80-річчя від дня народження Григорія Петровича Васяновича / упоряд. – С. М. Вдович. Львів, 2025. 107 с.

Рецензенти:

Козяр Михайло Миколайович – доктор психологічних наук, професор;

Щедролосєва Катерина Олександрівна – кандидатка педагогічних наук, доцентка.

Упорядкувала **С. М. Вдович** – кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник.

У ювілейному збірнику, присвяченому 80-річчю відомого в Україні та за кордоном вченого в галузі теорії та методики професійної освіти, філософії, педагогіки та психології, доктора педагогічних наук, професора Григорія Петровича Васяновича, розкрито його наукову, творчо-поетичну та громадську діяльність.

Матеріали подано в авторській редакції.

© Львівський державний університет безпеки життєдіяльності, 2025
© Автори, 2025
© Г. Васянович, 2025

ДОСВІД ОСОБИСТОСТІ ЯК ІНСТРУМЕНТ ТРАНСФОРМАЦІЙ ВЛАСНОГО ЖИТТЯ

Нині людство потрапило у біфуркаційну зону, що спричинило появу нових викликів, негативним наслідком яких є розмивання цінностей, перекручування їхнього змісту аж до протилежного. Досвід пережитого, сприйняття та адаптації у нових умовах у кожної особистості свій, він залежить від обставин та особливостей індивіда. Однозначно можна стверджувати лише те, що війна змінила не тільки геополітичну ситуацію, а й національну свідомість українців. Тому вибір особистісної свободи чи залежність від інших – залишається за кожним з них.

Відповідно до філософії людиноцентризму на освітні заклади різних рівнів покладається важливе завдання – створити умови для формування і розвитку інноваційної людини, яка здатна привести до єдності життя і смисл, орієнтуючись на позитивні людські цінності. І у цьому процесі важливими є особистості, які на власному життєвому прикладі показують, що значить бути людиною, яка торує важкі педагогічні стежки, маючи місію пробудити в інших розум до глибинного розуміння свого «Я» і його зв'язків з національним світом, відчути себе частиною української спільноти.

Дослідження особистісного життєтворення людини дозволило Т. Титаренко дійти важливого висновку про роль ландшафтів змін на її життєвому шляху. Вчена визначає ландшафт життєтворення, як: «певну територію життя, що вибудовується людиною відповідно до ціннісно-смислового вектору, значущого для неї на теперішній час і найближче майбутнє» [3, с. 7]. У повсякденності людина живе в межах одного ціннісно-смислового континуума, де події часто передбачувані, можна скористатися типовими рішеннями. Проте зміна життєвих ландшафтів і потрапляння у нові ситуації трансформують смислове наповнення та актуалізують вибір ефективних стратегій поведінки, планування майбутнього та прийняття життєво важливих рішень. Це означає, що у життєвій спіралі людини трансформація смислів задає новий вектор руху, нові горизонти, пов'язані з новими життєвими завданнями особистості, і все триває до того часу, поки вектор і завдання збігаються. Змінюючи оточення, людина трансформує цінності, переструктуровує своє життя, і шукає нові смисли в інших ландшафтах. Таким чином, ціннісно-смислова конфігурація життя людини розглядається вченою, як інтегральний показник життєвого ландшафту.

На основі проведеного дослідження (2020-2024 рр.) Т. Титаренко виокремила п'ять типів ландшафтів, в яких визначено ціннісні домінанти

(індикатори), що скеровують нову життєву траєкторію людини. Зокрема, це такі ціннісні домінанти: екзистенційний ландшафт – домінування цінності виживання, що негативно впливає на формування нової життєвої траєкторії та пригнічує бажання асимілювати травматичний досвід; ландшафт турботи – домінування цінності близьких стосунків і життєвої перспективи безпечного сімейного майбуття; ландшафт служіння – домінування цінності безкорисливої діяльності, спрямованої на покращення життя суспільства (на рівні міста, регіону, країни); ландшафт саморозвитку – домінування цінності саморозвитку, яка може реалізуватися через різні варіанти майбутнього; соцієтальний ландшафт – домінування цінності збереження добробуту народу і держави, але при цьому ймовірна абстрактна життєва перспектива [3, с. 9]. В умовах війни (весна 2022 р.) найбільш розповсюджуваними виявилися ландшафт служіння (27,8%), екзистенційний ландшафт (24,3%) і ландшафт турботи (23,7%). На перевагу у виборі індикаторів для характеристики рушійної сили в певному ландшафті впливають зовнішні обставини, особливо ті, що викликають пограничні стани. Такою обставиною для нашого суспільства стала українсько-російська війна.

Життєвий шлях людини – це багатовимірний конструкт, сплетений з великої сукупності енергетичних циклів, в яких задіяні певні люди, обставини і ціннісно-смислові регулятори на засадах спільності інтересів та співпраці. Залежно від обставин та актуальності завдання енергетичні цикли можуть розвиватися роками, згасати повністю, затухати чи активізуватися. На практиці це можна спостерігати у спільній діяльності, такій, зокрема, як дружні чи приятельські стосунки, участь у професійних колективах чи громадських об’єднаннях. Досить часто трапляються ситуації, коли втрачаються контакти з тими людьми, яких ти знаєш давно, маєш з ними ситуативні зв’язки, але відсутній спільний інтерес. Тому нічого дивного немає в тому, що людина завершує старі і відкриває нові енергетичні цикли.

У роботі [2, с. 201–202] наголошено на тому, що людина з філософським світоглядом і знанням філософської мудрості здатна сформувати уміння вибору «доброї» життєвої дороги, яка, за висловом К. Кастанеди, має серце, оскільки саме така дорога має сенс і робить людину сильною. Щоб знайти свій шлях з серцем, потрібно уважно дивитись і постійно розмірковувати, що в свою чергу може активізувати новий енергетичний цикл.

Таким чином, ґрунтуючись на наведених вище тезах, доходимо висновку про те, що у кожної людини протягом тривалого часу форму-

ється своя цілісна життєва історія з сукупністю «добрих» доріг, відображена в особистісній життєбудові. Формування цього конструкту відбувається під впливом складної взаємодії ціннісно-смислової структури особистості з траєкторією її руху. Нові енергетичні цикли починаються тоді, коли є свого роду атрактор, який притягує особистостей з спільними поглядами.

Використання соціально-культурної «лінзи» дозволяє дослідникам глибше зрозуміти складність і багатогранність життєвого досвіду особистості та зокрема в умовах війни, виявити культурні рамки сприйняття війни. Найкращим чином ці рамки можна окреслити у таких напрямах: значення символів, традицій та ритуалів для підтримки морального духу; вивчення колективної пам'яті як досвіду попередніх поколінь, що впливає на поведінку та рішення сучасних людей; дослідження мовних і комунікаційних стилів особистості, використання метафор і символів для опису досвіду, різних подій, передачі інформації та емоцій.

Є ще одна «територія життя», через яку саме і реалізуються культурологічні та педагогічні ідеї, формується ціннісно-смисловий зміст структури особистості – це педагогічний ландшафт.

Як показує застосований нами метод соціально-культурної лінзи, вже тривалий час ми з Григорієм Петровичем Васяновичем перебуваємо в одному енергетичному циклі в педагогічному ландшафті, який об'єднує групу педагогів закладів професійної освіти на засадах принципів гуманітаризації та культурно-просвітницької діяльності серед працівників і здобувачів освіти.

Упродовж багатьох років розбудовувалася співпраця Львівського навчально-наукового центру професійної освіти Українського державного університету імені Михайла Драгоманова з Львівським державним Палацом естетичного виховання учнівської молоді. За цей час було проведено дев'ять конференцій, низка педагогічних студій і семінарів, реалізовано спільний проєкт – кафе на Високому Замку «Рандеву», проводилися зустрічі здобувачів і працівників професійної освіти з поетами та письменниками західних областей та Львівщини зокрема.

Неодноразово учасником цих заходів був Григорій Петрович, який захоплював аудиторію глибиною змісту та емоційністю своїх виступів. Потрібно підкреслити його уміння керувати увагою аудиторії, викликати палітру емоційних реакцій, змушувати замислюватися над актуальними темами сьогодення. Як людина широкої ерудиції, він у своїх виступах перед молоддю завжди наголошував на важливості читання для формування ціннісних і світоглядних орієнтирів, розвитку розу-

міння мисленнєвих процесів, збагнення думок інших, уміння викладання власних думок. Через ознайомлення з його поетичною творчістю, слухання історій з його власного життя слухачі могли зрозуміти важливість досвіду особистості у побудові власної траєкторії життя. Оскільки, в основному, це були нечисленні в масштабі освітнього закладу, схильні до поетичної творчості здобувачі, Григорій Петрович завжди звертав їхню увагу на роботу зі словом і важливості обговорення тонкощів поетичної праці з досвідченішими поетами.

У розпал українсько-російської війни протягом осені 2022 року відбулися два заходи – зустріч здобувачів-поетів з досвідченими поетами Львівщини Марією Йосипівною Людкевич і Григорієм Петровичем Васяновичем та педагогічні студії для освітян професійної освіти. Саме на цих заходах Григорій Петрович наголосив на актуальності розуміння сутності і призначення людини, важливості впровадження виховних, дидактичних та аксіологічних принципів, виокремлених філософами минулого, в освітній процес. Саме вони можуть стати фільтрами від бездуховності, нігілізму та безпам'ятності народу. Якщо перший захід відбувся у вересні, коли ще ми пристосовувалися до оголошення тривоги і переміщення великої кількості людей в укриття, то вже другий захід розпочався в залі, а продовжився у підвальному приміщенні без нормального освітлення, яке замінили ліхтарі учасників. Виступ Григорія Петровича відбувся ще при нормальному освітленні, а наступні учасники вже продовжували в напівтемряві. Тематика заходу і виступи були дуже цікавими та актуальними для педагогів.

Особливо цікавими для здобувачів освіти та педагогічних працівників професійних закладів були його виступи, присвячені Григорію Савичу Сковороді. Можна навіть підкреслити його мультимодальний підхід до розкриття теми: це і візуальні зображення філософа, і слухання віршів філософа і про нього, і виконання пісень Сковороди, і оглядання монографії «Християнсько-філософський персоналізм Григорія Сковороди» (2022). У монографії він акцентував увагу на те, що в пісенній творчості Григорія Савича Сковороди відчутним є пошук моральних чеснот, відтворених на засадах загальнолюдських і національних ідеалів і цінностей. Сучасність актуалізувала потребу глибшого ознайомлення з сутнісним контекстом його праць, які мають глибокий зміст. Слід відзначити актуальність і велику практичну користь для педагогічної спільноти виокремлених Григорієм Петровичем рефлексій у спадщині Сковороди – загально-філософських, етичних та освітньо-наукових принципів.

Відповідно до сучасного тривожного практично для кожного з нас життя по особливому звучать рефлексії Сковороди на етичну тему. Для головної етичної цінності – духовності – Григорій Петрович використав надзвичайно вдалу метафору [1, с. 194]:

«Тілесний храм побудувати не важко,
Тілесний храм не довго простоїть.
Духовний храм побудувати важко,
Духовний храм у вічності стоїть!»

Іншою цікавою метафорою є рефлексія про честь і гідність, актуальна сьогодні для національно-патріотичного виховання: «Зверни увагу на море твого серця, твоїх помислів, і зваж, який саме вітер здіймає хвилі, що наражає на небезпеку човник твоєї душі» [1, с. 194].

Педагогічний ландшафт пов'язаний з реалізацією освітньо-наукових принципів у закладах усіх ланок освіти. Григорій Петрович зробив великий внесок до педагогічної наукової скарбниці – написав праці на ключові теми, опанування якими значно підвищує якісний рівень педагогічної компетентності. Зокрема, це: «Педагогічна етика», «Християнсько-філософський персоналізм Григорія Сковороди», «Інклюзія персоналістична» та «Нариси з історії педагогіки». На наше переконання, життєве кредо Григорія Петровича Васяновича можна передати рефлексією на виховання [1, с. 245]: «Виховання йде від природи, воно вливається в серце насінням доброї волі, і поволі, без перепон зростає, вільно і добровільно робимо все те, що є святим і потрібним Богові і людині».

Таким чином, на основі розгляду досвіду особистості вченого-філософа, педагога і поета Григорія Петровича Васяновича доходимо висновку, що цілісна особистість використовує свій багатошаровий досвід як інструмент змін власного життя. Якщо ця особистість намагалася шукати в житті «добрі» шляхи, вона неодмінно ставала ініціатором важливих енергетичних циклів, в яких використовувала власний досвід для допомоги іншим шукати ціннісно-смислові конфігурації життя, не забуваючи про високе духовне призначення людини. І в сьогоднішніх умовах війни важливим завданням є залишитись людиною, яка має свої цінності і смисл життя [1, с. 227]:

«Нам ворогом є лютий сатана,
І проливає ріками він кров…
А Україна в нас лише – одна,
Як і одна до неї в нас – Любов!»

Література

1. Васянович Г. Християнсько-філософський персоналізм Григорія Сковороди: монографія. Львів: Вид-во «Норма», 2022. 268 с.
2. Сліпчишин Л. Життєвий шлях особистості як «одісея людського духу» (присвячується 75-літньому ювілею Г. Васяновича). Філософсько-педагогічний і духовно-поетичний досвід професора Григорія Васяновича: до 75-річчя від дня народження / упоряд. С. М. Вдович. Львів: ФОП Корпан Б. І., 2020. С. 195–202.
3. Титаренко Т. М. Людина і війна: ландшафти життєтворення. Виміри особистісних трансформацій: матеріали V Всеукраїнського науково-практичного семінару (м. Чернівці, 3 листопада 2022 року) / Т. М. Титаренко (голов. ред.) та ін. Чернівці: Чернівец. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2022. С. 6–10.

Професор кафедри технологічної освіти
Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова,
доктор педагогічних наук, професор

Лідія Сліпчишин